

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Dissertatio Theologica de Viribus humanae naturae

Hafenreffer, Matthias

Faber, Friedrich

Tubingae, 1610

VD17 VD17 23:324532Z

Tertivs statvs

[urn:nbn:de:bsz:31-128758](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-128758)

293. Addimus, pro veritatis illustratione, & exterminandâ atroci calumnia, etiam hanc rationem; qua totum hunc secundû hominis statum claudimus: Sine *Christo nulla potest inchoari interior obedientia*, Joh. 15. 5. *Non renati sunt sine Christo*. Eph. 2. 19. E. non renati non possunt inchoare novam obedientiam. Et sic nullam, nullam omninò, quæ vel fingi possit, præparationem, vel dispositionem viribus humanis attribuimus, ad spirituales actiones, & conversionem salutarem.

TERTIVS STATVS,

Humana natura restorationis.

294. Hactenus voluntatem hominis consideravimus nihil operantem, in statu peccati: spiritualiter mortuum hominem, & servum peccati, cum omnibus viribus suis ad opera spiritualia, DEO grata, præstanda & efficienda ineptissimum. Jam progressum facturi, ad hominem, per Christum liberatum, & Spiritu S. illuminatum, breviter ordinem, quo ex homine servo liberum, ex peccatore justum; ex infideli fidelem efficere, gratiæ divinæ placuerit, explicabimus. Loquimur autem de modo convertendi ordinariò, qui fit non immediatè, sed per certa media, per Verbum, & Sacramenta.

295. Misericors DEVS pater cœlestis, ineffabili bonitate sua homines invitati. & vocat ad auditum verbi, ut: Hic est filius meus dilectus, hunc audite, Matt. 17. 5. 2. Homo debet, & potest externam præstare obedientiam, & pædagogiam; accedere ad concionem, audire verbum DEI, de verbo cogitare, potest etiam fidem dare externam, & historicam: hoc enim est studium discendi carnale, quamvis valdè debilitatum. Quæ omnia per se, prout ab homine fiunt, nihil omninò conferunt ad opus conversionis: Attamen ex ordine, & institutione divina, utilia & necessaria sunt. Rom. 10. 17. *Fides ex auditu est, auditus per verbum DEI*. Et Joh. 6. 45. *Qui audit à patre, & didicit, venit ad me*. 3. Spiritus S. per verbum DEI, iudicium in mente format, & medetur ignoran-

rantia naturali. Nam *lucerna pedibus meis, verbum tuum, & lumen semitis meis.* Psal. 119. 105. *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* Psal. 119. 18. *Lex Domini perfecta est, convertens animam: sapientiam prestans parvulis.* Psalm. 19. 8. Item v. 9. *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos.*

296. Spiritus S. duritiem cordis oleo gratiæ emollit, movens, & flectens voluntatem, ut jam spontè velit, quod antea noluit. Nam *nemo venit ad me, nisi pater traxerit eum,* Joh. 8. v. 44. Trahit autem pater, hoc modo, ut ex concionibus legis, & præcepta, & iram DEI homo cognoscat, & veros terrores in corde sentiat, ut Actor. 2. v. 37. *His auditis compuncti sunt corde, & dixerunt, quid faciemus.* 5. In hac contritione, & terrore DEVS erigit hominem, per annunciationem Evangelii, de gratuita peccatorum remissione; accendit scintillulam fidei, quæ remissionem propter Christum amplectitur: hanc fidem confirmat, & obsignat Sacramentis. Actor. 2. v. 38. *Penitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum.* 6. Intus regenerat, & habitare incipit Spiritus Sanctus. Actor. 2. vers. 39. *Accipietis donum Spiritus Sancti.*

297. Hic conversionis processus, etsi pro liberrima Sp. S. voluntate, possit esse alius, & alius; ordinarius tamen hic, ex patefactione divina nobis monstratus, & ex exemplis extractus, nobis sufficiat. Ex quo elucet, quænam veræ conversionis causæ operantes assignari debeant, & possint.

298. Sanè non voluntas humana; Quippe hæc nullo modo ad causam operantem reduci poterit eò, quod sit subjectum ipsum recipiens conversionem, & dicto modo convertatur. Atqui nullum subjectum recipiens operatur, seu est causa operans, ad sui immutationem; Est n. causa materialis, in qua materia fit mutatio. Ergo voluntas humana in conversione sui non est causa operans. 2. Nullum mortuum est causa operans in resurrectione sui. Atqui voluntas spiritualiter est mortua. E. voluntas non est

causa operans in resurrectione sui ad vitam spiritualem. Assumptio certa. Ephes. 2. 5. Col. 2. 13. 3. Subjectum contumax non est causa operans, eius qualitatis, cui resistit, sic lapis resistens, & difficulter recipiens sectionem, in ea, non est causa operans, sed tantum patiens, & recipiens. Atqui voluntas est contumax, & resistit regenerationi. Rom. 2. 5. *Secundum duritiam, & impenitentem cor thesaurizas tibi iram in die iræ.* Ezech. 36. 26. Esa. 48. 4. E. Voluntas in conversione sui non est causa operans, sed tantum recipiens actionem Spiritus Sancti.

299. Vera causa, est SPIRITVS SANCTVS, qui *illuminat & aperit oculos*, Act. 26. 18. Job. 12. 22. *aperit cor.* Act. 16. 14. Luc. 1. 17. Esa. 57. 15. *Purificat cor.* Act. 15. 9. *Creat cor mundum.* Psal. 51. 12. Ezech. 11. 19. & cap. 36. 26. *vivificat.* Ephes. 4. 23. *emollit.* 2. Paralip. 34. 27. *circumcidit.* Deut. 30. 6. *excitat à mortuis.* Eph. 5. 14. Unde dicitur *Spiritus regenerationis.* Tit. 3. 5. In summa. *Omne opus sanctum ab eo.* Phil. 1. 29. Phil. 2. 13. Act. 1. 3. 1. 2. Tim. 2. 26. Johan. 6. 29. Eph. 2. 8. Deniq; testimonium habemus clarissimum, Eph. 2. 10. *Ipsius factura sumus creati in Christo Jesu.* Causa ORGANICA est Verbum DEI prædicatum, & usus Sacramentorum: *Verbum auditum.* Joh. 6. 45. Rom. 10. 17. *Sacramenta.* Matth. 28. 19. Marc. 16. 16. Act. 2. 38. &c.

300. Ipsum conversionis ordinem, & veras causas didicimus. Discamus porro qualis jam creatura factus sit, homo regeneratus. Is quippe aliam omninò nactus est, & à SPIRITV SANCTO accepit voluntatem, num amplius in rebus, & operibus pietatis simpliciter impotentem? Minimè. Nam efficax Spiritus Sancti organum factum est, & Spiritui Sancto cooperari potest. Rom. 8. 14. *Quicumq; Spiritu DEI aguntur, hi sunt filii DEI.* 1. Cor. 3. 9. *DEI sumus cooperatores.* 2. Cor. 3. 5. Eph. 2. 10. 2. Pet. 1. 3.

301. Proinde longè alia, & diversissima est ratio hominis non credentis. Alia item hominis, jam per Spiritum Sanctum illuminati, & reparati, ut Augustinus lib. 3. Hypog. docet. Actionum consimiliter alia, & distincta est conditio, quæ fiunt à con-
ver-

vertendis: & alia, quæ fiunt à conversis hominibus. Renatorum namq; voluntas liberata est à servitute peccati per Spiritum Sanctum, nec amplius mortua, qualis per, & ex se erat. Idcirco & cooperari potest, & concurrere ad bonam actionem, tanquam causa operans, debet, attestante Augustino lib. de correct. & gratia, cap. 2. *Intelligent (inquit) si filii DEI sunt, spiritu DEI se agi; ut quod agendum est, agant, & cum egerint, illi, à quo aguntur gratias agant. Aguntur enim ut agant, non ut ipsi nihil agant. Voluntas nostra requiritur ad hoc, ut bene operemur, sed illam non habemus ex nostris viribus, sed DEVS operatur in nobis, ut velimus.*

302. Efficaciam hanc, & operandi divinum, datam à DEO, Phil. 1. 29. rectè intelligamus oportet: nec ea reducenda erit ad vires, quæ ex CARNALI, & prima generatione hominis proflunt; sed ad vires, quæ ex nativitate secunda, & generatione SPIRITUALI, nimirum CONVERSIONE salutari, promanant. Quod docet Apostolus Paulus 1. Cor. 15. 10. verbis his maxime claris. *Ego abundantius laboravi. Non ego autem, sed GRATIA DEI, quæ mihi adest.* Voluntas itaque, & homo ex novis viribus, & per novas, quas in conversione accepit, facultates spirituales, cooperatur Spiritui Sancto inhabitanti, in operibus bonis efficiendis.

303. Habet itaque homo conversus liberum arbitrium in spiritualibus. Quoniam mens, & voluntas hominis, per gratiam reformata, jam legi DEI condelectatur, ac novis conceptis motibus in timore erga DEVM, & charitate erga proximum, contra carnem, vigore, & virtute gratiæ donatæ, (multa tamen, & magna cum infirmitate,) pugnare incipit. Et sic in hac inchoata restitutione bonitatis, & justitiæ, concurrat etiam adhuc lucta cum carne; pugna cum dubitatione; & diffidentia cum assensu.

304. Luctam hanc, & imbecillitatem hominum renatorum, describunt nobis Scripturæ passim. *Velle adjacet mihi (conqueritur Apostolus) perficere autem bonum non invenio. Non enim quod volo bonum, hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago.* Conde-

lector legi DEI, secundum interiorem hominem. Rom. 7. 18. Item Caro concupiscit aduersus Spiritum. Spiritus autem aduersus carnem: hæc sibi invicem aduersantur, ut non, quæcumq; vultis, illa faciatis. Gal. 5. 17. Unde idem Apostolus has nostras vires novi hominis, & regeneratæ voluntatis de die in diem incrementa sumere affirmat. 2. Cor. 4. v. 16. *Sed licet is, qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is, qui intus est, renovatur de die in diem.* Et 2. Corinth. 5. v. 17. *Si quis ergo in Christo NOVA CREATURA, vetera transferunt, ecce facta sunt omnia nova. Et virtus in infirmitate perficitur.* 2. Cor. 12. 9.

305. His omnibus prædictis de ordine conversionis, & mediis destinatis sese opponunt variis modis. I. Enthusiastæ, qui DEVM sine omnibus mediis, auditu verbi, & usu Sacramentorū, hominem ad se trahere, illuminare, iustificare, & salvare fingunt. Quod quàm crassum, & impium sit figmentum, tam clarissimis Scripturæ testimoniis, quàm ipsa experientia refutatam, omnibus ex præcedentibus obvium est. Joh. 6. 45. *Omnes à DEO edocti, Omnis, qui audiverit à patre, &c.* Matt. 28. 19. *Euntes, docete omnes gentes, & baptizate eos, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Marc. 16. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Act. 2. 38. Act. 3. v. 19. *& infinita exempla,* Act. 16. v. 14. Rom. 1. v. 16.

306. II. Manichei, vel hodiè Flaciani, q̄ in conversione ipsam substantiã hominis aboleri, & ita novum hominem creari dictant, ut veteris hominis substantia, cum primis verò anima rationalis aboleatur, & nova animæ essentia ex nihilo creetur. Matth. Flac. part. 2. clav. script. de peccato origin. Hic error sat crassus est. Nam ipsa humana natura per generationem spiritualem, ex aqua & spiritu, fit spiritualis quædam nova creatura in Christo. 2. Cor. 5. 17. Fit q̄; novus homo, non quoad ipsam substantiam, sed quoad qualitates IN JUSTITIA, & SANCTITATE VERITATIS. Eph. 4. 21 *Vos didicistis Christum, si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis, sicut est VERITAS in JESU, nempe deponere nos, se-*
CUM-

secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum DESIDERIA erroris. Non dicitur secundum substantiam, sed inquit, secundum DESIDERIA erroris. Sic DEVS regenerat hominem, per aquam & spiritum, Joh. 3. 5. in qua regeneratione, non alium essentiam hominem, seu substantiam humanam creat; sed perditum & corruptum hominem restaurat, & renovat, unde & *Sp. S. dicitur Spiritus ADOPTIONIS*, Ro. 8. 15. *Qui reddit testimonium Spiritui nostro, quod sumus filii DEI. Et homo SPIRITUALIS dicitur*, I. Cor. 2. v. 15. *dicitur homo DEI*, I. Tim. 6. 11. 2. Tim. 3. 7. &c.

307. III. II. quibus horrida placent locutiones. Hominis voluntas IN conversione, & POST conversionem Spiritui Sancto repugnat, & Spiritus Sanctus datur repugnantibus. Hæc omnia cruda, & impia sunt enunciata. Quippe Spiritus Sancti in conversione salutari, opus hoc est, ita *immutare corda*. Job. 12. 24. *inclinare*. 2. Reg. 19. 14. *auferre cor lapideum*. Ezech. 36. 26. & *emollire*. 2. Paral. 34. 27. *regenerare in spem vivam*. 1. Petr. 1. v. 3. ut ex nolente fiat volens, & sic in Scripturis exprimitur creatio novi cordis, Phil. 2. v. 13. Gal. 5. 24. Act. 15. 19.

308. I V. Pontificii, qui somniant habitualem, & infirmam gratiam, talem, qua homo in hoc statu restorationis perfecte legem DEI implere possit. Verum non sine insigni corruptela sanæ doctrinæ, de justitia imputata nobis, propter Christum, quæ non est nostra, & inhærens, sed est Christi, de qua ita Apostolus edisserit. Phil. 3. vers. 9. *Inveniar in Christo, non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed eam, quæ ex fide est*. Et addit vers. 12. *Non quod perfectus sim*. Confer cum hoc loco illum, qui extat Roman. 7. vers. 14. *Lex spiritualis, ego carnalis sum, venundatus sub peccato, &c.* Ex quo indubitatò colligitur, quod renati in hac vita legem perfecte, & ita, ut impleri debebat, nequaquam implere possint: sed saltem gaudeant Justitiâ Christi aliena, nobis ex gratia imputatâ. Adde & hoc.

Quic-

Quicquid aliunde imputatur, id non est Qualitas habitualis. Sed iustitia Christi imputatur. Ergò non est Qualitas habitualis. Assumptio probatur ex dicto Rom. 4. v. 6. & seq.

309. Et hac ratione, quid de homine renato, quomodo ordinariè regeneretur, quantisq; viribus ex gratiæ dono instructus, & vestitus sit, inquisivimus; nempe, licet ex suis viribus naturalibus, nihil possit, in operibus merè spiritualibus, tamen ex viribus novæ voluntatis, & gratiæ donis, possit omninò Spiritui Sancto, efficaciter cooperari, in operibus pietatis: quæ opera omnia, non tamen ad eam, & ad tantam ascendunt perfectionem internam, quantam interna lex spiritualis requirit. Manet enim VETUS Adam, & CARO, quod satis abundè liquet ex confessione Paulina Rom. 7. 14. & v. 22. *Cōdelector legi DEI secundum interiorem hominem. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati.* Item v. ult. *Ego ipse mente servio legi DEI: CARNE autem legi peccati.*

310. Claudimus itaque statum hunc tertium restaurationis, & inchoatæ perfectionis humanæ, præclaro Bernhaldi pronunciato. *Renati etiam faciles sumus ad seducendum, debiles ad operandum, & fragiles ad resistendum: si discernere volumus inter bonum & malum, decipimur: si tentamus facere bonum, deficimus: si conamur resistere malo, dejicimur & superamur, nisi itentidem ausit gratia DEI, quâ stabiliamur.* Sermone de adventu Domini.

STATUS QUARTVS,

Hominis post resurrectionem futurus gloriose perfectionis.

311. Homo regeneratus, quando in inchoata (de qua diximus) iustitia perseverat: DEVS S.S. bonum illud opus adoptionis, & regenerationis, seu sanctificationis, quod in renato cœpit, perficiet usque in diem Jesu Christi. Phil. 1. 6. ad complementum renovationis, sanctificationis, & perfectionis perveniet homo
libe-

Liberatus à corpore mortis: per mortem temporalem, deponet omnes reliquias carnis: spiritualis & novus homo, sibi totus relictus, insignia habebit virtutum dona: & quidem maximè perfecta erit imago DEI, quæ est in justitia, & sanctitate veritatis, ita confirmata, ut ipsum quoq; LIBERVM ARBITRIVM, in bono confirmatum futurum sit.

312. Accuratè autem, & per omnes circumstantias hanc futuram sanctitatis perfectionem, nec describere, nec exprimere in hac vita valemus, ob excellentiam summam gloriæ; *qualem oculus non vidit, auris non audivit, nec in cor hominis ascendit, que DEVS preparavit diligentibus ipsum*, attestante Paulo 1. Cor. 2. 9. Esa. 64. 4.

313. Qui tamen ex parte scire cupit, diligenter expendat locum Paulinum 1. Cor. 15. 51. *Ecce dico vobis mysterium, omnes immutabimur in momento, in ictu oculi mortui resurgent incorrupti. Oportet enim corruptibile hoc induere (ἀφθαρσίαν) incorruptionem: & mortale hoc induere, IMMORTALITATEM. Cum autem corruptibile induerit incorruptibilitatem; tunc fiet sermo, qui scriptus est (Osc. 13. 4.) Absorpta est mors victoriæ tua. Ubi est, mors, stimulus tuus? Ubi inferne, victoriæ tua? Stimulus mortis peccatum est, virtus verò peccati lex est. DEO autem gratias, quòd dedit nobis victoriæ per Dominum nostrum Jesum Christum.*

314. Ex his verbis minimè obscurum esse potest, hominis liberum arbitrium, tam fore confirmatum in bono, ità ut peccare non possit, quod elicio ex verbis ipsis Paulinis: hoc modo. Ubi absorpta est mors, & nullus erit amplius stimulus mortis, ibi nec peccatum erit. Atqui post resurrectionem in statu glorificationis absorpta erit mors, nullus erit stimulus mortis. 1. Cor. 15. 55. Luc. 20. 36. *Qui digni habebuntur seculo illo, ultra mori non poterunt. E. homines in statu glorificationis non amplius peccare poterunt, seu in statu eo nullum erit peccatum. Propositio certa, quia peccatum stimulus est mortis.* 1. Cor. 15. 56.

315. Addantur testimonia affinia, & similia Esa. 66. 23. *Stabit semen vestrum, & nomen vestrum, & erit Sabbathum ex Sabbatho,*

tho, veniet omnis caro, ut adoret coram facie mea, dicit Dominus. Item Rom. 6. v. 7. Qui mortuus est, justificatus est à peccato. Item Apoc. 21. 26. Non intrabit in eam aliquid immundum, aut abominationem faciens, aut mendacium. Quæ dicta luculentissimè perfectionem voluntatis, & depositionem omnium sordium carnalium totalem, evincunt, & demonstrant.

316. Admiranda itaq; erit mentis humanæ perfectio, quæ sublata omni tenebrarum, & cœcitatæ carnalis caligine, luce intelligentiæ, & sapientiæ sanctæ, perfectæq; fulgebit. Dan. 12. 3. Matt. 13. 43. 1. Cor. 13. 12. Col. 3. 4. 1. Pet. 1. 8. 1. Joh. 3. 2. Nec ulla virium humanarum erit *διχογνωσία*, sed mera *ἐνεργεία*, quæ liberrimè, & summa cum delectatione, ad nutum, & voluntatem divinam semper erit promptissima, & accommodatissima. *Quia non habentes homines quietem die ac nocte laudantes, & glorificantes DEVM, SANCTVS, SANCTVS, SANCTVS DOMINVS OMNIPOTENS*, depinguntur Apoc. 4. 8. & 10. c. 5. 9. c. 6. v. 9. & 10. c. 7. v. 10. & seq. c. 15. 3.

317. Ut feliciter concludamus hanc *διάσκεψιν*, addimus hanc *ἐπιόδειξιν*. Qui est *ισάγγελος*. 2. similis filio DEI. 3. imaginem Christi portat. 4. vir perfectus. 5. columna in templo DEI, non egrediens amplius foràs. 6. vivit DEO, is in bono ita confirmatus est, ut non modò non peccet unquam, sed nunquam peccare possit. Atqui homo, qui vicerit, glorificatus, post resurrectionem, erit *ισάγγελος*, Matt. 22. 30. 2. *Similis filio DEI, quem videbit, sicuti est.* 1. Joh. 3. 2. 3. *Christi cœlestis imaginem portabit.* 1. Cor. 15. 49. 4. *vir perfectus.* Eph. 4. 13. 5. *Columna in templo DEI, non egrediens amplius foràs* Apoc. 3. 12. 6. *Vivet DEO.* Luc. 20. 39. E. homo glorificatus in bono, ita confirmatus erit, ut non amplius peccare possit.

318. Propositionis veritas, ut fiat illustrior, per singula membra, quæ in fontibus Israël habentur, probatam reddimus. 1. Angeli sunt confirmati in bono. Glorificati sunt *ισάγγελοι* futuri. E. etiam glorificati erunt confirmati in bono. Propositio Matt. 22. v. 30. Luc. 20. 36.

319. 2. Glorificati erunt similes filio DE I: quoniam videbunt eum, sicuti est, I Joh. 3. 2. Atqui filius DE I est sanctus, & non potest peccare: hac ratione explicat Apostolus similitudinem. v. 3. *Omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.* Est itaq; similitudo sanctitatis, quæ nullum admittit peccatum. Ergò glorificati erunt sancti, ita ut non possint peccare.

320. 3. Sicut portavimus imaginem Adami, sic portabunt glorificati imaginem cœlestis, & qualis cœlestis, tales & cœlestes. I. Cor. 15. 48. 49. At homines per imaginem Adami corrupti, & secundum eius conditionem non possunt non peccare. E. glorificati, per imaginem cœlestis non poterunt peccare.

321. 4. Vir perfectus secundum mensuram ætatis plenitudinis Christi non potest peccare. *Est enim integer in charitate,* Eph. 4. 15. *Atqui glorificati erunt perfecti secundum mensuram et ætatis plenitudinis Christi, & integri in charitate.* Eph. 4. 13. & 15. E. glorificati non poterunt peccare.

322. 5. Columna in templo DE I spiritualis non amplius egrediens foràs, non potest amplius peccare. *Nam sedet cum Christo in throno patris.* Apoc. 3. 21. *Atqui glorificatus, qui vicerit, erit talis columna in templo DEI, cui Christus dabit sedere, cum patre in throno eius.* Apoc. 3. 12. & v. 21. E. omnis glorificatus, qui vicerit, non potest amplius peccare.

323. 6. Qui non ultrà mori poterunt, & omnes tantum vivent DE O, æquales Angelis, illi nec peccare poterunt. Quia, qui vivit DE O, non peccat. Atqui omnes glorificati *ultrà mori non poterunt, & omnes vivent DEO.* Luc. 20. 36. & v. 39. E. omnes glorificati amplius peccare non poterunt.

324. Perstat ergò sancta fides, qua credimus hanc summam post resurrectionem fore iustorum glorificationem, ut nihil nisi perfectum in eis reperiatur, quodq; tam futuri sint perfecta integritate, & integra perfectione boni, ut ultrà mali, nec esse, nec fieri queant. Quæ summa felicitas! Quod summum gaudium piorum esse debet! Nec tamen, ex hac voluntatis in solo bono confirmatione, libertas negari potest, vel debet, quum voluntatis humana

hæc maxima sit futura libertas, quod liberè bonum approbare, & malum rejicere possit.

325. Et quidem species libertatis est, potentia indifferens ad utrumq; oppositorum, bonum, & malum; sed imperfectior. Nam **DEVS**, qui est perfectissimus, & mensura omnis perfectionis, perfectissimam habet libertatem; quæ tamen talis est, ut nunquam malum **DEVS** velit; sed liberrimè malum semper rejiciat, & abominetur; bonum verò elingat.

326. Hæ sunt meditationes nostræ piæ, Theologicæ, & contemplationes Scholasticæ, de virib. humanæ naturæ **CONCREATIS, AMISSIS, REPARATIS, & GLORIFICATIS.** Qui noster labor, ut cuivis lectori verè Christianam utilitatem præbere possit: pia mens grato animo volvat, & revolvat, quàm immensam misericordiã humana natura à creatore suo **DEO** benignissimo percipiat. Quippe non modò ex summa servitute homo liberatus, aliquas, & præclaras libertatis spiritualis vires, & dotes, per Christum recuperat: sed & complementum summæ immutabilitatis, & constantissimæ perfectionis in die glorioso **JESU** Christi vigore factæ promissionis expectare debet, & potest.

327. Ad hanc felicitatis metam, & summum bonitatis fastigium, uti aspiram⁹ omnes, ita quoq; deducat nos gratia, & dextera altissimi. *Ut ita vincamus, & sedeamus cum Christo in throno patris æterni.* Apoc. 3. 23. *Et nos gratias agentes, & glorificantes canamus cum omnibus sanctis non quiescentes die & nocte.* **SANCTVS, SANCTVS, SANCTVS Dominus DEVS Omnipotens,** Apoc. 4. 8. Et erit, juxta id, quod revelatum est (Apoc. 19. 6.) *Vox nostra cum turba magna, sicut vox populorum multorum, & tonitruorum magnorum dicentium. ALLELUIA: quoniam regnavit Dominus DEVS noster omnipotens.*

A M E N.

Johan. 8. vers. 36.

LiberatI à DoMino, Verè LiberI.

F I N I S.